

Кузнецов Віталій Володимирович,
*професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗУМІННЯ НАСЛІДКІВ ПРИ ЗЛОВЖИВАННІ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

У зв'язку із прийняттям Закону України від 13 травня 2014 р. № 1261-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» (Закон) були внесені зміни і до п.п. 3, 4 примітки до ст. 364 Кримінального кодексу України (КК).

До внесення вказаних змін, згідно п. 3 примітки до ст. 364 КК, під істотною шкодою, якщо вона полягає в матеріальних збитках вважалася така шкода, яка в 100 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (НМДГ), а під тяжкими наслідками, якщо вони полягали в матеріальних збитках, вважалися такі, які в 250 і більше разів перевищує НМДГ (п. 4 примітки до ст. 364 КК).

Після внесення змін Законом, під істотною шкодою вважається така шкода, яка в 100 і більше разів перевищує НМДГ; під тяжкими наслідками вважаються такі наслідки, які у 250 і більше разів перевищують НМДГ.

Законодавча зміна розуміння вказаних наслідків призвела до певних ускладнень в тлумаченні оновлених понять. Слід зазначити, що питання визначення наслідків службового зловживання, а саме змісту істотної шкоди

та тяжких наслідків, завжди було одним з найбільш важливих і, водночас, дискусійних у вітчизняному кримінальному праві [1, с. 65].

Однак, як справедливо зазначається у листі Заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ С. І. Кравченко, вжите законодавцем словосполучення «якщо вона (вони) полягали в матеріальних збитках» тлумачилося традиційно як науковцями [2, с. 22-23], так і судовими органами як завдання не тільки майнової шкоди, але й нематеріальної шкоди (див. п. 6 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про перевищення влади або службових повноважень» від 26 грудня 2003 р. № 15) [3, с. 1].

Буквальне розуміння даних наслідків (у чинній редакції КК) дійсно дозволяє вести мову лише про майнові наслідки, розмір яких визначений лише ст. 364 КК. Виникає питання, чим керувався законодавець принципово змінюючи зміст таких наслідків?

Аналіз законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 25 березня 2014 р. № 4556, відповідних супровідних документів та хронології його розгляду дозволив зробити такі висновки: по-перше, в оприлюдненому законопроекті вказані зміни взагалі відсутні; по-друге, в пояснювальній записці, у висновку Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією та Висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України від 9 квітня 2014 р. також ми не знайшли інформацію про внесення змін до пунктів 3, 4 примітки до ст. 364 КК; по-третє аналіз стенограм засідань парламенту, які стосуються прийняття вказаного законопроекту (8.04.2014, 9.04.2014, 10.04.2014, 15.04.2015, 13.05.2015) також не дозволив виявити ініціатора таких змін до ст. 364 КК.

На підставі викладеного, вважаємо неможливим логічно пояснити необхідність таких законодавчих новацій. Це зумовлює, на нашу думку, буквальне тлумачення вказаних термінів. На користь такої позиції слід навести й інший аргумент. При тлумаченні подібних законодавчих конструкцій (суспільно небезпечних майнових наслідків в інших складах злочинів, наприклад ч. 2 ст. 222-1 КК) у науковців та суддів не виникає жодних сумнівів лише в матеріальному характері такої шкоди.

На підставі викладеного, ми пропонуємо істотну шкоду та тяжкі наслідки розуміти виключно як заподіяння особі відповідної матеріальної шкоди.

Також слід погодитися з С. І. Кравченко, що абз. 2 п. 1 Прикінцевих положень Закону дещо суперечить ст. 5 КК. Відповідно до ч. 1 ст. 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи [3, с. 2]. Тобто, якщо новий Закон посилює чи встановлює кримінальну відповідальність він не може поширюватися на

діяння, які були вчинені до набрання чинності цим Законом. В іншому разі - закон має зворотню дію у часі.

Отже завдання істотної шкоди або тяжких наслідків до 4 червня 2014 р. (набрання чинності Законом) визначалося з врахуванням майнової та нематеріальної шкоди. З 4 червня 2014 р. такі наслідки повинні мати лише матеріальний характер. Оскільки нематеріальні наслідки вже не передбачені для визначення істотної шкоди чи тяжких наслідків (згідно пунктів 3, 4 примітки до ст. 364 КК), то відповідні діяння, які раніше були кваліфіковані як злочини за нематеріальними наслідками підлягають новій правовій оцінці. Тобто вони вже не можуть розглядатися як злочини (вони фактично декриміналізовані). На підставі викладеного, вважаємо, що абз. 2 п.1 Прикінцевих положень Закону не може застосовуватися, якщо цей Закон пом'якшує або скасовує відповідальність особи.

Список використаних джерел:

1. Хашев В. Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем : дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Хашев Вадим Георгійович; Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ. - Д., 2007. - 259 с.
2. Бантышев А. Ф. Должностные преступления (вопросы квалификации): учеб. пособие / А. Ф. Бантышев. - К. : Академия СБУ, - 1996. - 45 с.
3. Лист Заступника Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ С.І. Кравченко від 6 травня 2015 р. № 223-770/0/4-15. - К. : Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. - 2 с.